

SAKSBEHANDLER
Ivar Aarrestad, Ole Søre Eriksen, Ingunn Holm

VÅR REF.
24/02093-3

DERES REF.
24/1690

VÅR DATO
23.09.2024

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Utlysning av områder for mineralvirksomhet på havbunnen - Riksantikvarens merknader til høring av forslag for åpning av blokker

Riksantikvaren viser til brev fra Energidepartementet, datert 26.6.2024 om ovenfor nevnte sak.

Mineralvirksomhet på havbunnen vil kunne ha miljøvirkninger av ulik type og omfang. Utvinning kan være arealkrevende og fører til endringer på havbunnen. I selve driftsområdet (gruven) vil all malm bli fjernet. Riksantikvaren antar at eventuelle bevarte skipsvrak innenfor et slikt gruveområde vil bli ødelagt av denne virksomheten.

Når det gjelder potensialet for funn av skipsvrak, inkludert u-båter, er det til stede i alle de utlyste blokkene. Her er det i første rekke tale om forlis i åpent hav. Det er ikke mulig å gå inn på om enkelte områder har større potensial for skipsfunn fordi forlis på åpent hav er resultat av en eller flere utenforliggende faktorer som i stor grad ikke er påvirkbar. Det foreligger heller ikke systematisk registrering av havbunnen i noen av de omtalte områdene, med den hensikt å lokalisere skipsfunn.

En tilfredsstillende kartlegging av eventuelle skipsfunn i forbindelse med leting og utvinning av mineraler forutsetter gode rutiner for rapportering mellom kulturmiljøforvaltningen og industrien. Det er mest hensiktsmessig at tiltakshaver samkjører eventuelle surveys med kulturmiljøforvaltningen, slik at man unngår å måtte kjøre doble slike. Jo tidligere kulturmiljøforvaltningen kobles inn i dette arbeidet, jo tidligere vil konflikter med eventuelle kulturminner under vann oppdages og unngås. Kostnadmessig er dette også i aller høyeste grad den beste løsningen.

Før det gjøres tiltak på havbunnen skal forholdet til kulturminner klareres. Det er hensiktsmessig så tidlig som mulig å kontakte kulturmiljøforvaltningen for å klarlegge om tiltaket vil komme i kontakt med kulturminner under vann.

Den Midt-atlantiske rygg på tentativ liste for verdensarv

Jan Mayen er, sammen med Bouvetøya, Norges representanter i en felles oppføring med Island, Storbritannia, Portugal og Brasil av Den midt-atlantiske rygg til tentativ liste for verdensarv. Norge sendte dette til Unesco 21.6.2007. Dette er et nominasjonsprosjekt knyttet til naturkriterier, med helt unike geologiske fenomener, økosystemer, biologisk mangfold, men også enestående arktisk og antarktisk kulturarv. En mer omfattende beskrivelse av nominasjonsprosjektet finnes på Unesco sine hjemmesider: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5162/>.

Kulturminner på havbunnen og juridiske forhold

Kulturminner innenfor territorialfarvannet har en sterk beskyttelse i kulturminneloven. Når det gjelder tilstøtende sone har man i kulturminneforvaltningen lagt samme juridiske praksis til grunn som innenfor territorialfarvannet. Denne praksis er hjemlet i lov om Norges territorialfarvann og tilstøtende sone, § 4 tredje ledd, og med støtte i Havrettskonvensjonens (UNCLOS) artikkel 303(2).

Utenfor 24 nautiske mil utgjør folkeretten et generelt grunnlag for å hevde at kulturminner har et visst vern. For petroleumssektoren er bestemmelsene i petroleumsloven, med forskrifter og vilkår for utvinningstillatelser, de viktigste reguleringene av forholdet til kulturminner utenfor territorialfarvannet.

For mineralutvinning på havbunnen er havbunnsmineralloven, og eventuelle konsesjonsvilkår som gis av Energidepartementet, de viktigste reguleringene av forholdet til kulturminner utenfor territorialfarvannet.

I lov om mineralvirksomhet på kontinentalsokkelen (havbunnsmineralloven) § 1-7 (*Krav til forsvarlig mineralvirksomhet*) heter det bl.a. at mineralvirksomhet skal foregå på en forsvarlig måte, og at alle rimelige foranstaltninger skal tas for å unngå skade på kulturminner på havbunnen.

Vi vil også peke på at når det gjelder utvinningsfasen er det fastsatt i samme lovs § 4-11 (*Forsvarlig utvinning*) at utvinning skal skje i samsvar med bl.a. forsvarlige miljøfaglige prinsipper. For å oppnå dette plikter rettighetshaveren å fortløpende vurdere utvinningsstrategien og tekniske løsninger og iverksette nødvendige justerende tiltak.

Norge har dessuten internasjonale forpliktelser når det gjelder skipsvrak som har status som krigsgraver. I blokkene som åpnes for mineralutvinning nå, kan dette gjelde krigsvrak fra både første og andre verdenskrig.

Konklusjon

Det er per nå ikke kjent og tilgjengelig et kunnskapsgrunnlag som gjør at Riksantikvaren kan kommentere enkeltblokker eller enkeltområder. Det vil i alle blokkene være potensial for funn av skipsvrak. Det er svært viktig at det avklares om mineralutvinningen kan komme i konflikt med skipsvrak, før selve utvinningen starter. Videre må statusen rundt Jan Mayen og oppføringen på tentativ liste for verdensarv avklares.

Hilsen

Jarle Jarleson Vaage
seksjonssjef

Ingunn Holm
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Museum Stavanger AS – Stavanger maritime museum, Muségt. 16, 4010 STAVANGER/ NTNU - Vitenskapsmuseet, NTNU , 7491 TRONDHEIM/ Norsk Folkemuseum avd. Norsk Maritimt, Postboks 720 Skøyen, 0214 OSLO/ Miljødirektoratet, Postboks 5672 Sluppen, 7485 TRONDHEIM/ Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Norges arktiske universitetsmuseum - UiT, Postboks 6050 Langnes, 9037 Tromsø/ Bergens sjøfartsmuseum, Postboks 7800, 5020 BERGEN